

EU Kids Online II

A magyarországi kutatás eredményei
A gyerekek internethasználatának jellegzetességei

Készült a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság megrendelésére

_ithaka
research &
consulting

2011. szeptember
v1.2

I. A GYEREKEK INTERNET-HASZNÁLATÁNAK ÁLTALÁNOS JELLEGZETESSÉGEI

Nemzetközi összehasonlításban valószínűleg a legfiatalabb korosztályok azok, akik össztársadalmi szinten a legkisebb lemaradásban vannak az internethez való hozzáférés, illetve használat tekintetében. Téves lenne azonban azt állítani, hogy a gyerekek között ne lennének olyan jelentős különbségek, amelyek leginkább a családi környezetükre, lehetőségeikre vezethetők vissza.

9-16 év közötti a személyiségfejlődés jelentős változáson megy keresztül és a világgal kapcsolatos ismereteknek is olyan szintű bővülése következik be amely nagymértékben tükröződik a gyerekek internethasználatában, illetve általánosságban az online léttel kapcsolatos attitűdjeikben.

Az internetezéshez használt eszközök

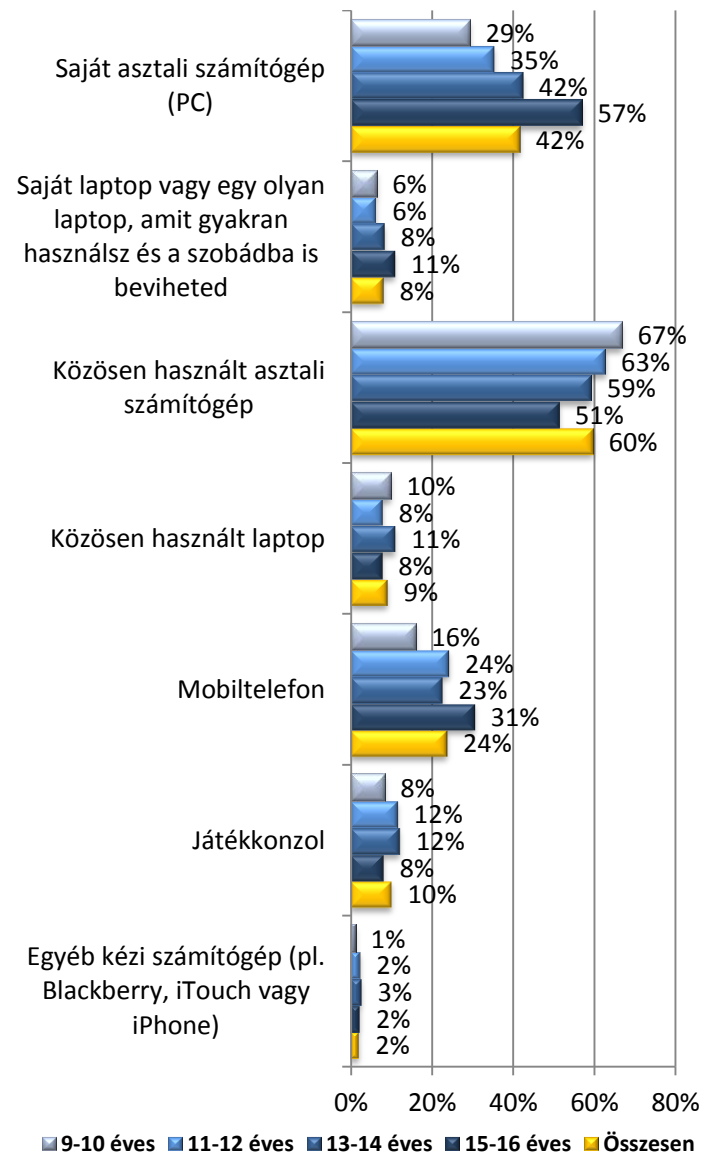
A magyar gyerekek többsége (60%) a háztartás több tagja által közösen használt, asztali számítógépen internetezik, míg saját asztali számítógéppel 42%-uk, saját, vagy a gyerekszobába bevihető lappal pedig 8%-uk rendelkezik.

Életkor szerint bontásban vizsgálva az adatok azt mutatják, hogy minél idősebb valaki, annál nagyobb arányban rendelkezik saját géppel, azaz az internetet saját szobájába elvonulva tudja használni. Az igazi nagy „ugrás” leginkább a 15-16 éves életkor elérésekor következik be: a saját asztali számítógéppel rendelkezők aránya például a 13-14 évesek 42%-os értékéhez képest 57%-ra nő. De ebben a korcsoportban az átlagnál magasabb a saját hordozható számítógépet használók aránya is.

Az EU Kids Online adatfelvétele 2010 nyarán zajlott, az azóta eltelt időben pedig a mobiltechnológia folyamatos fejlődésének le lehetünk szemtanúi. Ezért valószínű, hogy a 2010-es 24%-nál ma már magasabb a mobiltelefonon internetezők aránya, főleg annak fényében, hogy a készülékek ára az elmúlt 1-2 évben folyamatosan csökkent, illetve egyre inkább megjelentek a kifejezetten fiatalok számára készülő, közép- és alsó-közép kategóriás okostelefonok is a piacon, miközben a szolgáltatók számára is a mobil platformok erősítése vált a fő stratégiai iránnyá. (A kutatásunkban az okostelefonok még külön kategóriát képeztek, a kézi számítógépekkel együtt.)

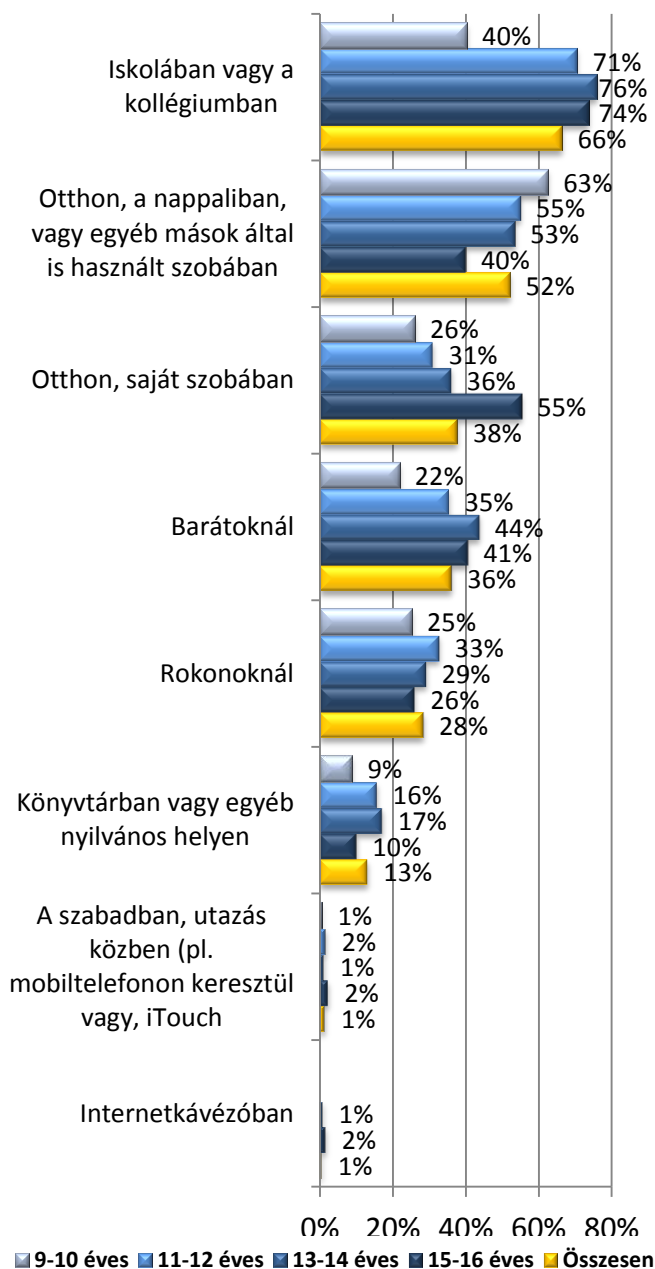
Érdemes még megemlíteni a játékkonzolok egyre növekvő szerepét is az internet elérésében. Kutatásunk szerint a 9-16 év közötti gyerekek közül minden tizedik ezen az eszközön keresztül (is) eléri az internetet.

A gyerekek 47%-a többnyire csak egyféle gépet használ, míg 43%-nyian vannak azok, akik többféle eszközön keresztül is eléri az internetet. Sőt, a megkérdezett gyerekek 12%-ának négy vagy annál is többféle eszköztípushoz van hozzáférése. Ezt az értéket leginkább a család (háztartás) anyagi helyzete, illetve a településtípus jellege határozza meg. E két demográfiai változó természetesen egymással erős összefüggést is mutat. Míg az alacsony szocio-ökonomiai státuszú háztartásokban az eszköztípusok átlagos száma 1,4, addig ez a magas státuszúak körében meghaladja a 2,2-es értéket. Míg a 2000 főnél kisebb településeken élők esetében az átlag 1,5, addig a budapestiek átlagban több mint kétféle eszköztípust használnak.

1. ábra Milyen eszközön keresztül használja az internetet?

Az EU Kids Online jellegéből fakadóan az internetező gyerekeket tekintette a mintavétel alapsokaságának. Ezért a digitális szakadék, a technológiához való hozzáférés egyenlőtlenségeinek vizsgálata nem tartozott a kiemelt céljai közé. E kutatás adataiból is kiolvasható azonban, hogy létezik a magyarországi 9-16 év közötti gyerekek között egy olyan 10%-ot kitevő csoport, akik bár használnak internetet, de ahhoz otthonukban vagy saját mobileszközeiken keresztül nem férnek hozzá. E csoport többségét (64%) egyértelműen az alacsony státuszú háztartásokban kell keresnünk, vagy egy másik dimenzió felől szemlélve közel kétharmaduk él 10 ezer főnél kisebb magyarországi településeken.

2. ábra Hol használja az internetet?

A gyerekek kétharmada (66%) iskolában vagy kollégiumban fér hozzá az internethez. Csak ezt követi 52%-os aránnyal az otthon valamelyik más családtag által is használt szobája, illetve az otthoni saját szoba (38%).

Az iskolai internethasználat leginkább a felső tagozatban, a 11 éves kor után válik meghatározóvá. Ezt az életkort követően négy gyerekből hozzávetőlegesen három már ezekben az intézményekben is internetezik.

Igen magas (36%) azok aránya is, akik barátaiknál (is) interneteznek, illetve rokonaiknál (28%) használják a világhálót.

A nyilvános helyek szerepe az internet elérésében már évek óta folyamatosan csökken (bár korábban sem ért el nagyon magas arányokat). Kutatásunkban a megkérdezett gyerekeknek mindösszesen 13%-a válaszolt úgy hogy könyvtárban vagy egyéb nyilvános helyen internetezik.

Az adatok tanúsága szerint 2010-ben még egyáltalán nem volt jellemző, hogy a 9-16 év közötti gyerekek a szabadban, utazás közben interneteztek volna valamilyen mobil eszközön. Arányuk a teljes mintában csupán 1% volt. Az azonban várható, hogy az elkövetkezendő évek során ez az arány nőni fog.

Mint azt már az előző kérdésnél is láthattuk, az életkor előrehaladtával fokozatosan nő azoknak az aránya, akik a saját szobájukban tudnak internetezni: a 15-16 éveseknek már több mint fele (55%-a) rendelkezik valamilyen eszközzel a saját szobájában.

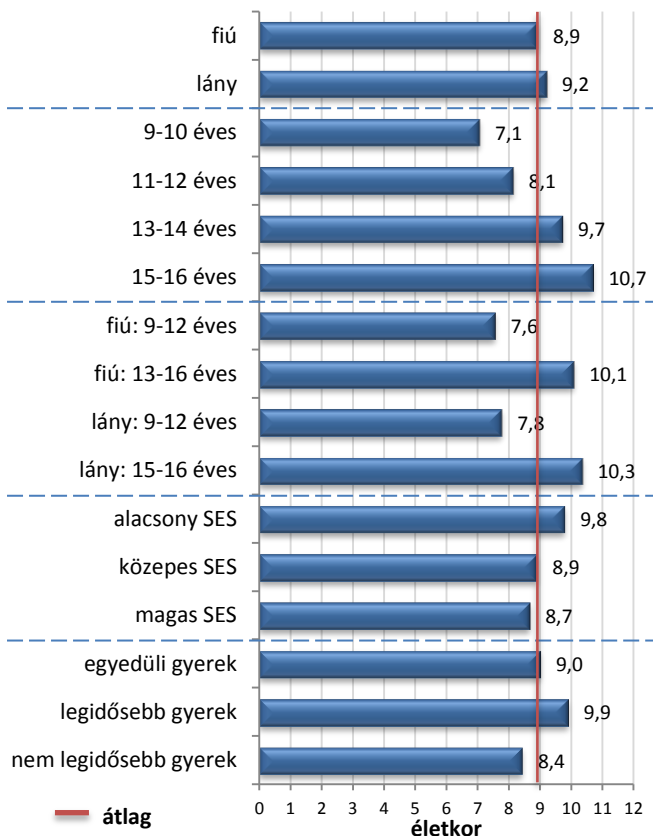
A gyerekek 29%-a csak egy helyen, míg 37%-uk a felsoroltak közül több mint három helyen is hozzáfér az internethez. Ebben leginkább az életkor, illetve a státusz a meghatározó, azaz minél idősebb valaki, illetve minél magasabb státuszú háztartásban él, annál több helyen internetezik.

Az internethasználat gyakorisága

A magyar gyerekek átlagosan 9 éves korukban kezdik el önállóan használni az internetet. A hangsúly itt az önálló használaton van, hiszen nyilvánvaló, hogy már a mai tizenévesek között is sokan vannak olyanok, akik 5, de akár 10 évvel ezelőtt is például a szülőkkel való közös időtöltés során már kapcsolatban kerültek az internettel. (pl. játszottak, mesét néztek, stb.)

A kutatásban szereplő legfiatalabb (9-10 éves), illetve legidősebb (15-16 éves) korosztály között igen nagy különbségek figyelhetők meg. Akár azt is

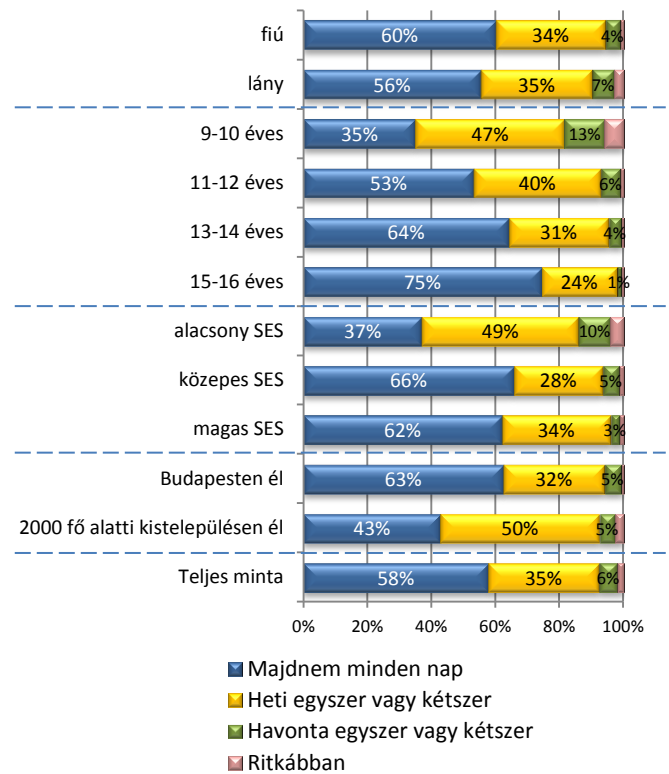
megkockáztathatjuk, hogy már e pár éves eltérés is azt jelentette, hogy a gyerekek különböző internetet ismertek meg, ami valamilyen szinten kihathat a későbbi felhasználói szokásaikra is. A kutatásban megkérdezett 9-10 évesek ugyanis saját bevallásuk szerint átlagban 7 éves korukban kezdték el használni önállóan az internetet (azaz 2007-2008 táján), míg a 15-16 évesek nem sokkal a tízedik születésnapjuk után (2004-2005 körül). Míg az előző időszak már a közösségi hálózatok és a multimédiás tartalmak korszakának „érett” szakasza, addig az utóbbi még inkább csak annak kezdete, ami a gyerekek számára elérhető szolgáltatások és tartalmak körét is nyilvánvalóan befolyásolta. Azt is feltételezhetjük, hogy az elkövetkezendő években ez az átlagos életkor még valamelyest csökkenni fog, és valahol 5-6 év táján stabilizálódik.

3. ábra Az önálló internethasználat kezdetének átlagos életkora

Nem csak a gyerekek életkora, hanem bizonyos mértékben a státusza, illetve a családon belüli helyzete is meghatározza az internethasználat kezdetét. Ugyan nem nagy mértékben, de a jómódú, iskolázott szülők gyerekei (magas státusz) összességében közel egy évvel korábban kezdik el az internet használatát, mint a hátrányosabb helyzetben lévő alacsony státuszúak. Továbbá azokban a családokban, ahol a megkérdezett gyerekek volt idősebb testvére, szintén alacsonyabb átlagos életkorokkal találkozhattunk,

azaz – és ezt nem nehéz belátni – a fiatalabb testvérekre „öszönzőleg” hat az idősebbek internethasználata.

4. ábra Az internethasználat gyakorisága

A 9-16 év közötti magyar gyerekek közel 60%-a napi szintű, rendszeres internethasználó, míg további 35% azok aránya, akik hetente egy-két alkalommal csatlakoznak az internetre. Általánosságban elmondható, hogy a fiúk, az idősebbek, illetve a Budapesten élők a legintenzívebb internethasználók. Míg a 9-10 éves korosztályban csak alig minden harmadik gyerek napi használó, addig a 15-16 évesek körében már négyből hárman tartoznak ebbe a csoportba. Sőt, a legidősebbek között lényegében nem találunk olyat, aki legalább ne lenne heti szintű internethasználó. A főváros és a legkisebb települések közötti szakadék ezen a téren is megmutatkozik, hiszen Budapesten átlag feletti, míg a 2000 főnél kisebb lélekszámú településeken jóval átlag alatti (43%) a napi internethasználók aránya. A napi rendszerességű hozzáférés tekintetében a legrosszabb helyzetben az alacsony státuszú családok gyermekei vannak: az itt élők körében már nem éri el a 40%-ot az arányuk, miközben összességében 10%-nál is többen vannak azok, akik havonta, vagy ritkábban interneteznek csak.

Természetesen az otthoni infrastruktúra, illetve a szülők internet-használati szokásai is befolyásolják azt, hogy valaki milyen intenzív felhasználó. Míg azokban a családokban, ahol a szülők (vagy

legalább az egyikük) maguk is interneteznek, ott a gyerek is jóval többet ül gép előtt. Ezekben a családokban a gyerekek kétharmada (65%) napi használó. Ott viszont, ahol a szülő sem internetezik (és emellett valószínűleg az otthoni kapcsolat is sok esetben hiányzik), jóval alacsonyabb (38%) arányokkal találkozhatunk. Sőt, e csoport 15%-a havonta vagy annál is ritkábban internetezik. Azaz, ha az internethez való otthoni hozzáférést olyan eszköznek tekintjük, amely hozzájárulhat az egyén (gyerek) társadalmi és kulturális, majd később gazdasági tőkájének a növeléséhez, akkor láthatjuk, hogy már ebben a korban is jól látható törésvonalak húzódnak az internetet (valamilyen rendszerességgel) használó gyerekek és fiatalok között is.

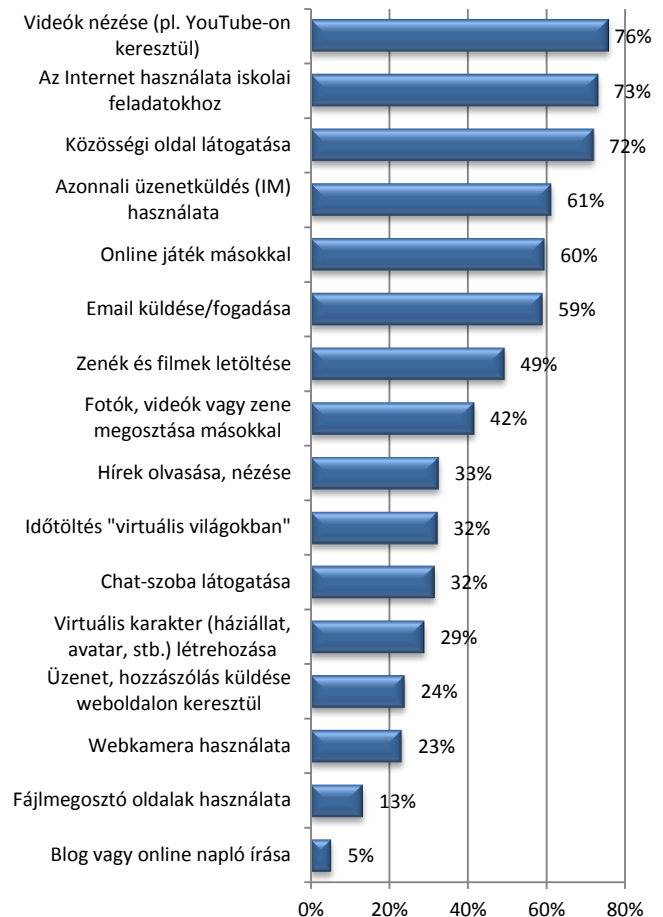
A szülő internet-használata	A gyerek internethasználata			
	Napi szintű használó	Heti szintű használó	Ritkábban	
igen	65%	30%	5%	100%
nem	38%	47%	15%	100%

1. táblázat A szülő és a gyerek internethasználatának kapcsolata

Ki mire használja az internetet?

A 9-16 éves gyerekek leggyakoribb online tevékenységének a különböző videók nézése bizonyult: a megkérdezettek háromnegyede szokta ezt csinálni. Ettől nem sokkal lemaradva találjuk az internet iskolai feladatokhoz való használatát, illetve a különböző közösségi oldalak látogatását. A második legnépszerűbb csoportba közel azonos (60% körüli) értékekkel az azonnali üzenetküldés, az online játék, illetve az email küldés/fogadás került.

Az EU Kids Online kutatás adatai szerint minden második gyerek használja az internetet zenék és filmek letöltésére, de több mint 40%-uk fotókat, zenéket és videókat is megoszt másokkal. A híreket olvasók, illetve nézők aránya ennél alacsonyabb: ezzel már csak minden harmadik gyerek él. Valamilyen virtuális karaktert (avatart, online háziállatot, stb.) 29% hozott létre, ami szorosan összefügg azzal is, hogy a gyerekek 32%-a szokott saját bevallása szerint időt tölteni valamilyen „virtuális világban”. Webkamerát a gyerekek 23%-a használ.

5. ábra Internetes tevékenységek gyakorisága

Természetesen az életkor, illetve a nem nagymértékben meghatározza azt, hogy ki mit csinál az interneten. Általánosságban elmondható, hogy minél idősebb valaki, annál többféle tevékenységet végez. Az egyetlen kategória, ahol a legfiatalabbak a legaktívabbak, az a virtuális világok világa, illetve a virtuális karakterek létrehozása. A két korosztály (9-10, illetve 15-16 évesek) közötti különbségek – az idősebbek javára - leginkább a hírfogyasztás, a letöltés és a kommunikációhoz kapcsolódó tevékenységek (pl. email, IM, közösségi oldalak) esetében figyelhetők meg. Saját blog vagy online napló írásának a kedve szintén a kor előrehaladtával jön meg, hiszen a 15-16 éveseknek saját bevallásuk szerint 12%-a él ezzel a lehetőséggel.

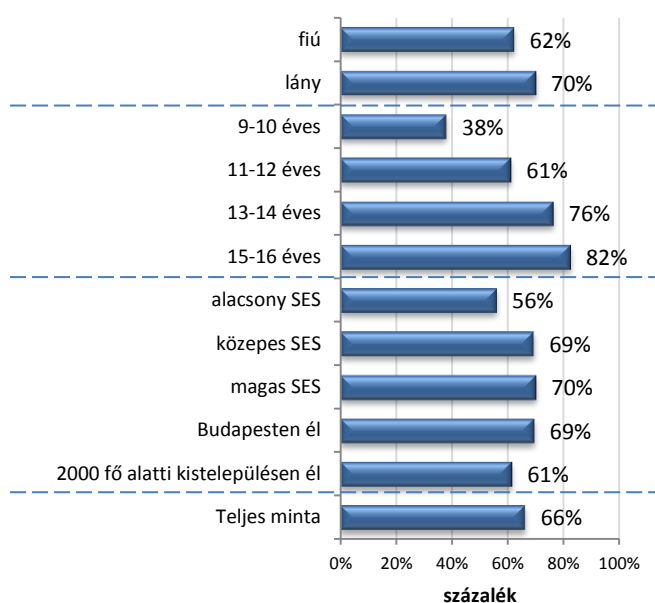
Amennyiben komplex módon, többváltozós elemzésekkel vizsgáljuk a különböző internetes tevékenységek gyakoriságának együttjárását, háromféle tevékenységet különíthetünk el:

1. kommunikáció és tartalomfogyasztás (videók nézése, letöltés, közösségi oldalak látogatása, megosztás, IM, chat)
2. iskolai feladatok segítése
3. online játék (más felhasználókkal)

Az intenzív (napi szintű) kommunikáció és tartalomfogyasztás inkább az idősebbekre (15-16 évesek) jellemző, ezen belül is inkább a lányokra. Az online játékoknak viszont elsősorban a fiatalabb fiúk a fő felhasználói. Az iskolai feladatok esetében ilyen jellegzetes különbségek már nem mutathatók ki. Érdeemes azonban megjegyezni, hogy a legidősebbek között alig (10%) találunk olyat, aki ne használná erre a célra az internetet, a 9-10 év közöttiek esetében viszont arányuk még eléri a 30%-ot. Azaz az alapfokú képzés végén és a középfokú képzés elején járó gyermekek iskolai feladatokhoz kapcsolódó napi rutinjának már szinte kivétel nélkül természetes része az internethasználat, ezt megelőzően azonban még majdnem eléri az egyharmadot azok aránya, akik az internetet iskolai feladataikhoz még nem használják.

Közösségi oldalak

A kutatás részletesen foglalkozott a közösségi oldalak szerepével, fontosságával a gyerekek életében. Az adatok szerint a 9-16 éves magyar gyerekek kétharmada rendelkezik (pontosabban rendelkezett az adatfelvétel időpontjában) legalább egy közösségi oldalon saját profillal. Általánosságban elmondható, inkább a lányok és az idősebbek azok, akik használják ezeket az oldalakat. Az átlagnál valamivel alacsonyabb arányokat találunk az alacsony státuszú háztartásokban, illetve a kistelepüléseken élők körében. Ezek a különbségek leginkább a hozzáférésben, az infrastruktúrában megmutatkozó – korábban már bemutatott különbségekre – vezethetők vissza.

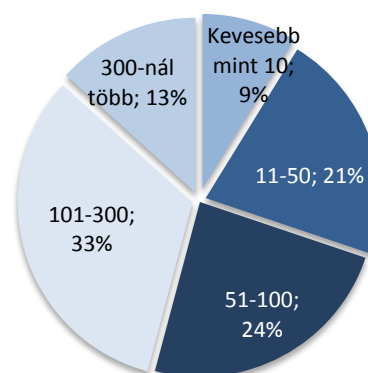
6. ábra: Közösségi oldalon saját profillal rendelkezők aránya

A saját profillal rendelkezők körében majdnem minden második gyerek egynél több regisztrációval rendelkezik, illetve ezeket aktívan használja is.

Az EU Kids Online adatfelvétele 2010 nyarán zajlott. Ekkor a közösségi oldalak magyarországi „piaca” kétségtelenül más képet mutatott még, mint egy évvel később, 2011 augusztusában, a tanulmány írásakor. Az elmúlt hónapokban erőteljes átrendeződés ment végbe a különböző oldalak látogatottságában, felhasználók számában, illetve a használat intenzitásában. Emiatt az egyes oldalakra vonatkozó konkrét eredményeket csak az alapmegoszlások szintjén mutatjuk be.

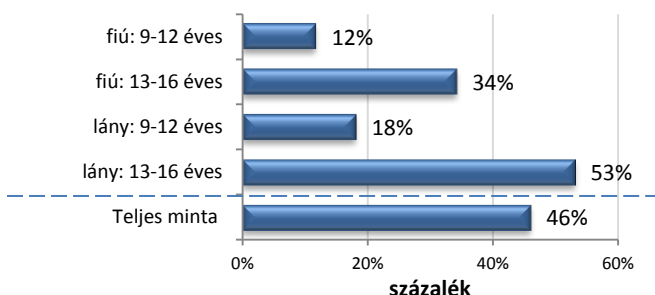
Az egy évvel korábbi adatok azt mutatták, hogy a magyar gyerekek közel fele (46%) az iwiw, 44%-a pedig a MyVIP regisztrált felhasználója volt. Az eltelt egy évben a teljes internetező populáció körében piacvezetővé váló Facebook regisztrált tagjainak aránya a 9-16 éves korosztályban ekkor még csak 8% volt.

Minden megkérdezett esetében a leggyakrabban használt közösségi oldalt alapul véve, a gyerekek egynegyedének van 50 és 100 közötti, egyharmadának pedig 100 és 300 közötti ismerőse, míg 13%-uknak ennél is több. 50-nél kevesebb ismerőse a gyerekek 30%-ának van.

7. ábra: Ismerősök száma a közösségi oldalakon

Az ismerősök számát leginkább az életkor és a nem határozza meg. A fiúk és a lányok ismerőseinek száma már a fiatalabbak között is különbözik, de leginkább a 13-16 éves korosztályban válik szembetűnővé. Ebben a csoportban a fiúknak csak 34%-a rendelkezik 100-nál több ismerőssel, ugyanakkor ez az arány a lányok esetében eléri az 53%-ot!

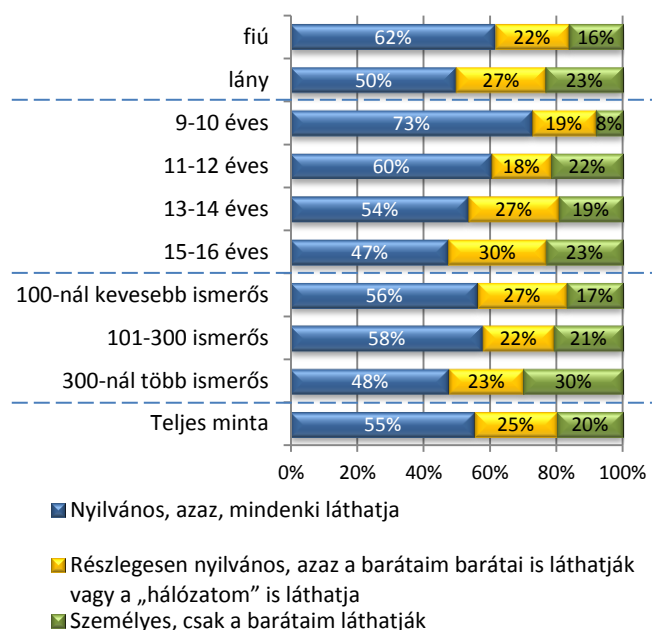
8. ábra: A leggyakrabban használt közösségi oldalon 100-nál több ismerőssel rendelkezők aránya

Adatvédelmi beállítások

Nyilvánvaló, hogy a leggyakrabban használt közösségi oldal által követett adatvédelmi elvek, beállítási lehetőségek nagyban meghatározzák azt is, hogy mennyire tudatosan, mennyire felkészülten állnak hozzá ehhez a kérdéshez a gyerekek (és persze ezen oldalak idősebb felhasználói is). Mint azt láthattuk, 2010-ben elsősorban az iwiw, illetve a myVIP voltak azok az oldalak, ahol elsősorban töltötték az idejüket a gyerekek, tehát az alábbi adatok leginkább ezekre a szolgáltatásokra vonatkoznak.

A teljes mintát alapul véve a megkérdezett gyerekek 55%-ának volt nyilvános, azaz mindenki által látható profilja közösségi oldalon. 22%-nyian voltak azok, akik azt részlegesen publikussá tették, míg 16% volt azok aránya, akik olyan beállításokat alkalmaztak, hogy azt csak barátaik láthassák.

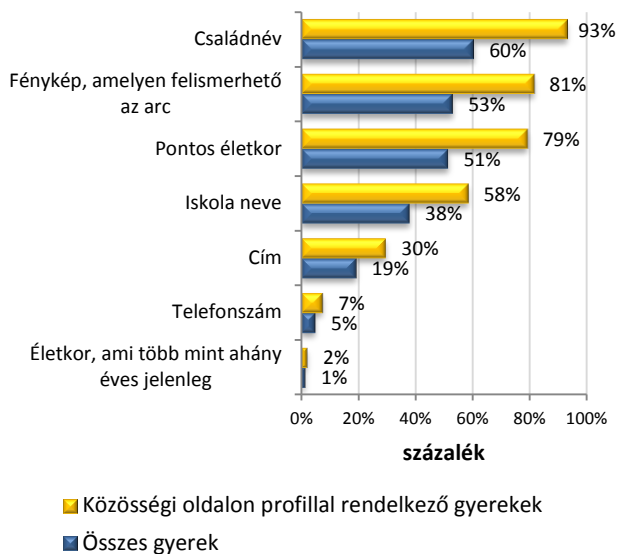
Láthattuk, hogy minél idősebb valaki, annál több ismerőse van, illetve, hogy a lányok összességében szintén több emberrel vannak kapcsolatban a közösségi oldalakon. Ez az intenzívebb használat azonban jóval tudatosabb felhasználói attitűdökkel is együtt jár. Ez persze nem meglepő, hiszen 50-100 feletti ismerősnél már olyanok is megjelennek a gyerekek online ismerősei között, akik nem tartoznak a szűken vett barátaik, családtagjaik közé. Ilyenkor szükségessé válik az ismerősök „szegmentálása”, a látható-nem látható információk körének szabályozása. Az adatok azonban azt mutatják, hogy ez a gyerekek esetében nem teljesen így történik.

9. ábra: Közöségi oldalak privacy beállításai

A lányok, illetve az idősebbek az adatvédelmi, privacy beállítások terén tudatosabbak illetve minél több ismerőse van valakinek, annál inkább alkalmaz olyan beállításokat, amik csak a barátok számára teszik elérhetővé a személyes információkat. Ugyanakkor még azok körében is, akiknek a legtöbb (300+) ismerőse van, közel 50% azok aránya, akik teljesen nyilvános profillal rendelkeznek, és csak 30% azok aránya, akik csak a barátaikkal osztják meg az információkat.

A kutatásban azt is megkérdeztük, hogy milyen információk érhetőek el a személyes profilon keresztül nyilvánosan. Az alábbi táblázatban külön feltüntettük a közösségi oldalon profillal rendelkezők, illetve a teljes minta átlagát. Ezek alapján látható, hogy legnagyobb arányban a családi név (93%), egy felismerhető arcot tartalmazó fénykép, (81%) illetve a pontos életkor (79%) érhető el. Amennyiben az összes magyarországi internetező, 9 és 16 év közötti gyereket vesszük alapul, láthatjuk, hogy e három információ – a gyerekek saját bevallása szerint – a korosztály 50-60%-ra vonatkozóan elérhető valamelyik közösségi oldalon. Sőt, 19%-uknál az otthoni cím, míg 5%-uknál a telefonszám is megtalálható.

10. ábra: A közösségi oldalakon nyilvánosan megosztott információk

Az EU Kids Online kutatásban vizsgált 9-16 év közötti korosztály az internethasználati szokásaik szempontjából korántsem alkot homogén csoportot. A legfiatalabbak esetében az internet még többnyire nem egy magányos tevékenység, és a használat intenzitása is jócskán elmarad az idősebbekétől. Az életkor előrehaladtával azonban egyre inkább megjelenik a saját használatú eszköz, illetve az autonóm használat, ennek minden előnyével és kockázatával. Az igazi „minőségi” ugrás 14 éves kor után (többnyire a középiskolás kor kezdetén) következik be. Dacára a „digitális bennszülöttekkel” kapcsolatos, általánosnak tartott, sztereotip vélekedésnek, a hagyományos társadalmi-gazdasági dimenziók mentén hátrányos helyzetben lévő családok gyermekei hozzáférésükben, használati szokásaikban is jelentős hátrányban, lemaradásban vannak. A digitális szakadék ebben a korosztályban is létezik.

Az internet a gyerekek számára elsődlegesen a szórakozást, az iskolai feladatok támogatását és természetesen a kommunikáció lehetőségét jelenti. Minél idősebb valaki, annál inkább hangsúlyosabbá válik ez utóbbi kettő dimenzió. A kommunikáció azonnali üzenetküldőkön és természetesen a közösségi oldalakon keresztül zajlik. Ez utóbbiakkal kapcsolatban a személyes adatait a gyerekek jelentős része alig-alig, vagy ha igen, akkor sem különösebben tudatosan védi.